

Mõiste *multipart music* kui kontseptuaalne vahend. Mõned ettepanekud

Ignazio Macchiarella
(tõlkinud Žanna Pärtlas)

Terminit *multipart music*¹ hakati kasutama kirjanduses võrdlemisi hiljuti (vt. Ardian Ahmedaja artiklit käesolevas kogumikus). Sõna-sõnalt ei tähenda *multipart music* midagi muud kui eri komponentide üldist kooseksisteerimist „muusika sees” ilma täpse piiritletusega, millise kooseksisteerimisega on tegemist. Tegelikult ei lähtugi otsus termini *multipart music* eelistamise kasuks selle otsesest tähendusest. Pigem tuleneb see asjaolust, et tegemist on küllaltki uue terminiga, mis on lisatähendustega vähem laetud kui „polüfoonia”, ja seega on tema eeliseks vabadus konnotatsioonide kooormast. Pealegi on termini *multipart music* eeliseks asjaolu, et ta sisaldab sõna *part* (‘osa’, ‘partii’), mida võib lisaks tavalisele tähendusele Lääne muusikalise grammatika kontekstis tõlgendada teatraalses mõttes kui „osa”, „rolli”, nihutades seega tähelepanu keskpunkti muusikategemise akti olemusele, mis on minu artikli keskne teema. Lühidalt öeldes sobib termin *multipart music* paremini osutamaks erilisele lähenemisviisile, mida kasutatakse koordineeritud ja organiseeritud musitseerimise uurimises; lähenemisele, mida meie uurimisrühm (Study Group on Multipart Music of the International Council for Traditional Music (ICTM)) on üritanud arendada asutamisest alates.

Seal, kus sõna *part* kasutatakse osa ehk rolli tähenduses, saab mõiste *multipart music* tegelikult vaid tõsta esile kohtumise „materiaalsust”, mis on vajalik igasuguse kollektiivse ja koordineeritud musitseerimise asetleidmiseks. Sellest järeldub, et uurimise keskpunktiks tõuseb esituskäitumine [*performance behaviour*], mis tekitab kuulmisel eristatavaid põimuvaid helisid. Need on inimeste reaalsed organiseeritud kollektiivsed tegevused, mis viiakse rambivalgusesse. Neid võib interpreteerida kui koordineeritud eri *heližestide* [*sound gestures*], s.o. kehaliste tegevuste vahel, millel on algus ja lõpp ning iseloomulikud omadused ja konfiguratsioon, mis võivad väljenduda rütmilis-ajalises dimensioonis ja helikõrguste ahetatena.

Mõiste „heližest” definitsioon peaks autori idee järgi hõlmama helilise tegevuse kõiki tüüpe, mida koordineeritud koosmusitseerimisel teadlikult ja taotluslikult teostatakse ning mida esitajad sellisena teadvustavad. Iga helitekitamine võib olla *heližest*, niisiis on termin rakendatav piiramatule hulgal eri-sugustele muusikaavaldustele.

Seega tähendab mitmehäälsel [*multipart*] muusika uurimine *keskendumist sellele, mida teevad individid*, kui nad laulavad/mängivad koos organiseeritud viisil. Iga esitust saab tõlgendada kui jagatud teadmiste [*know-hows*] tulemust, mis reguleerivad indiviidide (s.t. reaalsete meeste ja naiste kogu nende ainulaadsuses) vastastikuseid toiminguid, viies iga kord erinevatele muusikalistele tulemustele. Neid eeldusi omaks võttes ja arendades usun, et väljendist *multipart music* võiks saada *kontseptuaalne vahend*, mis põhineb helide mitmehäälsel põimumisel allikaks oleva muusikalise käitumise järjekindlal analüüsil.

Multipart music ei pea seostuma mingi muusikatüübiga – konkreetselt öeldes ei pruugi see käia just selle kohta, mida tavaliselt nimetatakse „traditsiooniliseks muusikaks” või „suuliselt edasiantavaks muusikaks”, või teisiti öeldes, „muusikapraktikateks”, mida tavapärastel paigutatakse nn. Lääne kunstmuusikast väljapoole. Meie eesmärk on mõtiskleda kollektiivse ja koordineeritud muusikalise käitumise kõikidest vormidest. Muidugi peab võtma arvesse ka kõlaliste tulemuste [*sound outcomes*] omadusi, esituse kõikvõimalikke allikaid (näiteks kirjalikke nooditekste, suuliselt edasiantava muusika jälgi, helisalvestisi jms.), kontekstuaalsete situatsioonide, esituskohtade, -aja, -eesmärkide jms. mitmekesisust, sest kõik need faktorid pakuvad asendamatu seletavaid elemente. Siinkohal on oluline küsimus, kuidas ühendada neid elemente peamise uurimisfookusega, mis keskendub kollektiivsele ja koordineeritud muusikalisele käitumisele.

¹ Inglisekeelset terminit *multipart music* ei saa tõlkida eesti keelde sõnasõnaliselt (tõlgetel „mitmepartiiline” või „mitmeosaline” oleks eesti keeles teine tähendus). Kõige sobivam tõlge oleks „mitmehäälsus”, kuid ingliskeelses terminoloogias võib mõistel *multipart music* olla lisatähendusi või tähenduse piiranguid, mis on seotud sõna *multipart* sisuga. Käesolev artikkel arutlebki nendel teemadel. (Tõlkija märkus.)

Minu artikkel uurib koordineeritud muusikalise käitumise erinevaid juhtusid, nende hulgas: kollektiivne laulmine eesmärgiga saavutada (või üritada saavutada) ühesugust kõlalist tulemust; teistmoodi kollektiivne laulmine, mis ei püüdle sünkroonsuse poole selle tavalises mõttes (s.t. lauljatel ei ole ette kavatsatud eesmärki saavutada ühist unisooni); muusikapraktikad, mis vastanduvad olemuslikult põimuvatest individuaalsetest heližestidest koosnevatele muusikapraktikatele (s.t. et iga tervikut moodustav heližest või muusikaline partii on esitatud ühe hääle või instrumendiga); muusikapraktikad, kus iga eristuvat ja tajutavat kõlakomponenti realiseerivad kaks või enam inimest, kes laulavad (või mängivad) sünkroonselt sama heližesti (või üritavad seda teha); heližestide muusikalise kattumise/interaktsiooni erinevad mehhanismid, mis näitavad samuti tõeliselt hierarhiliste mudelite (liidri osa pluss üks või rohkem alluvat häält) ja suhteliselt "demokraatlike mudelite" (kõigil heližestidel on enam-vähem võrdne tähendus ja tähtsus) olemuslikku vastandumist; ja nii edasi.